PRENUME FEMININE ROMÂNEŞTI ÎN DIACRONIE (SEC. XVII-XIX)

Natalia MIHALACHI (GROSU)

CZU: 81`373.231=135.1(091) ro19mihalachi.natalia@gmail.com

La thèse de master vise à décrire dans une perspective morphologique, étymologique et sémantique le répertoire des prénoms féminins roumains du XVII-XIX e siècle et déterminer les influences sur l'inventaire collecté et les tendances de perpétuation des prénoms identifiés dans l'usage courant. Le concept d'anthroponymie a été défini et le degré de recherche en anthroponymie en linguistique roumaine a été étudié en présentant les études et les auteurs qui ont contribué au fondement théorique de ce domaine. Une attention particulière a été accordée à la présentation des classifications du nom propre et à la révélation de la composante religieuse dans l'anthroponymie roumaine.

Subiectul prenumelor feminine româneşti din sec. XVII-XIX prezintă interes de cercetare, deoarece ocupă un loc deosebit de important în istoria şi evoluţia sistemului de denominaţie personală, reprezentând o mărturie peste veacuri referitor la influenţele externe la care a fost supusă limba română şi, implicit, antroponimia românească.

Termenul *antroponimie* a pătruns în limba română din franceză *(anthroponymie)* şi denumeşte acel compartiment al lingvisticii care studiază apariţia, evoluţia şi modul de funcţionare a numelor de persoană la nivelul unei comunităţi [1, p. 146]. Termenul este format din două cuvinte de origine greacă: *anthropos*, care înseamnă „om” şi *onoma*, care înseamnă „nume”.

În vederea stabilirii tipurilor de nume proprii, s-a ţinut cont de actul denominativ care prezintă două moduri de identificare a unui referent, şi anume: o *numire convenţională*, oficială, şi alta *neconvenţională*, necanonică, non-standard [2, p. 954]. Acest criteriu a favorizat stabilirea unei clasificări similare: în **antroponime-nucleu** şi **antroponime-periferice** [3, p. 43]. Numirea convenţională şi antroponimele-nucleu s-ar referi la ***prenume, nume de familie*** şi ***patronimic*** *(Ecaterina, Cojocaru, Petru),* pe când prin numirea neconvenţională şi antroponimele-periferice se au în vedere ***poreclele*** *(Șchiopu)*, ***hipocoristicele*** *(Tina)*, ***pseudonimele*** *(Tudor Arghezi pentru Ion Teodorescu)* şi ***nickname-urile*** *(Valerie's Food* – Valeria Ţurcanu).

Inventarul de prenume care a constituit corpusul lucrării a fost colectat din articole de specialitate, cărţi de istorie şi documente de arhivă, iar investigarea acestora sub aspect morfologic a fost unul din obiectivele de bază ale cercetării. Prin urmare, ne-am referit la structura prenumelor şi modalităţile lor de formare. Sub aspect structural, antroponimele au fost clasificate în două categorii: ***simple*** *(Ginevra, Luchița, Marghita, Nimfodora)* şi ***compuse (****Ecaterina-Dafina, Loghina-Domnița, Maria-Magdalena).*

Modalităţile de bază prin care s-au format antroponimele feminine româneşti sunt derivarea şi conversiunea, derivarea progresivă cu sufixe fiind procedeul cel mai productiv [4, p. 175]: ***-ana*** *– Aghiana;* ***-aşca*** *– Romaşca;* ***-ata*** *– Muşata;* ***-ca*** *– Tudosca;* ***-ea*** *– Hariclea;* ***-ela*** *– Carmela;* ***-eta*** *– Marieta;* ***-ica*** *– Domnica;* ***-ina*** *– Despina;* ***-ita*** *– Marghita;* ***-iţa*** *– Voichiţa;* ***-ida*** *– Samonida;* ***-iza*** *– Sarmiza;* ***-uca*** *– Raluca;* ***-ula*** *– Marula;* ***-una*** *– Miruna;* ***-anda*** *– Iolanda.*

O parte din prenumele înregistrate au fost create direct prin conversiune de la cuvinte comune *(Brânduşa, Mioara),* altele prin conversiune de la adjective *(Clara, Draga).*

Civilizaţia românească este preponderent adepta creştinismului, din acest considerent o mare parte a prenumelor sunt devoţionale, legate de divinitate, iar răspândirea prenumelor religioase a fost consolidată de martirologii şi calendare, inspirate, de cele mai multe ori, de la oamenii apropiaţi lui Hristos: sfinţi, arhangheli, mucenici. Diversitatea prenumelor religioase ne-a permis clasificarea acestora în câteva categorii: nume teoforice (*Teodora, Teofana, Filofteia),* nume de sărbători religioase (*Natalia, Anastasia, Paraschiva),* nume de sfinţi sau nume calendaristice (*Maria, Magdalena, Marta, Elena)* şi nume biblice (*Ana, Elizabeta, Rachela)* [5, p. 2].

Referitor la inventarul de prenume se constată că acesta evoluează constant şi oglindeşte schimbările care au loc în diverse domenii, iar fiecare interferenţă cu alte popoare contribuie la îmbogăţirea şi evoluţia sistemului antroponimic. În funcţie de factorii istorici şi culturali care au exercitat o anumită influenţă asupra destinului poporului român, în dezvoltarea antroponimiei române au putut fi distinse câteva etape de bază.

Prima fază corespunde cu etnogeneza poporului român, perioadă în care au circulat nume daco-romane: *Crăciuna, Floarea, Maria,* laice: *Fecioara, Sora, Păuna, Lupa, Ursa*, dar şi unele împrumuturi de origine persană şi aramaică, ce au pătruns în antroponimia locală: *Daria, Asinefta.*

A doua fază se referă la impregnarea antroponomiei române cu elemente vechi slave, care au fost adoptate mai întâi de persoane din stratul superior al societăţii, iar mai apoi numele au pătruns şi în straturile de jos prin imitare. În această perioadă s-au transmis românilor numeroase prenume de persoană, printre care: *Bogdana, Chiajna, Cneaja, Dobra, Dragomira, Miroslava, Nedelea/Nedelca, Velica, Voica.*

A treia fază a dezvoltării antroponimiei româneşti corespunde cu perioada răspândirii creştinismului în ţările danubiene. Acest proces a avut drept urmare pătrunderea unui puternic filon antroponimic de factură ortodoxă bizantino-slavă: *Agapia, Aglaia, Anastasia, Anghelina, Artemia, Axintia, Evdochia, Elena, Nimfodora,* de origine ebraică: *Ana, Avramia, Debora, Iordana, Magdalena, Nazaria, Rachela, Samaria.*

Începând cu ultimele decenii ale sec. al XIX-lea, găsim o varietate de prenume cu origini diverse, inclusiv prenume de origine arabă şi turcă: *Eleonora, Sultana,* iar mai târziu – şi **de origine germană**: *Amalia, Berta, Carolina, Henrieta, Matilda, Olenca, Otilia.*

Cea de-a patra fază de dezvoltare se referă la etapa modernă a antroponimiei româneşti, care se deschide cu seria de nume preluate din istoria romană, sub influenţa Şcolii Ardelene: *Antonia, Constanţa, Ersilia, Flavia, Grapina, Hortensia, Iulia, Iustina, Margareta, Victoria.*

Analizând inventarul de prenume feminine populare din ultimii trei ani, au fost sesizate următoarele tendinţe de modernizare a antroponimiei feminine: reluarea prenumelor calendaristice religioase, punerea în circulaţie a numelor biblice, împrumuturile din sistemele antroponimice ale altor ţări, adoptarea numelor de notorietate naţională şi internaţională şi utilizarea formelor hipocoristice.

Studiul de caz din cadrul lucrării a constat în observarea detaliată a utilizărilor recente a prenumelor şi eventuala reanimare a inventarului din sec. XVII-XIX. Prin urmare, s-a constatat că prenumele femeilor din sec. al XIX-lea le regăsim şi în celelalte generaţii, inclusiv în şirul de prenume preferate a fi acordate copiilor în prezent, ceea ce ne demonstrează că prenumele au capacitatea de a ieşi din uz pe o perioadă determinată şi de a reapărea peste câteva generaţii ca un nume popular.

În concluzie, investigaţiile din această lucrare au demonstrat că orice schimbare care are loc în societate şi care se răsfrânge asupra sistemului antroponimic, nu are capacitatea de a-l înlătura pe cel vechi, tradiţional, ci doar de a-l suplini cu nişte elemente noi.

Referinţe:

1. VIŞOVAN, S. Din istoricul preocupărilor de antroponimie în lingvistica românească (I). În: *Buletin Ştiinţific*, Fascicula Filologie, seria A, vol. XX, 2011, p. 143-164.
2. ONEŢ, V. Tipologia antroponimelor convenţionale vs. neconvenţionale în basme româneşti. În: *Numele şi Numirea. Actele Conferinţei Internaţionale de Onomastică.* Ediţia a III-a, Cluj-Napoca, 2015, p. 953-965.
3. TREBEŞ, T. *Studiu asupra prenumelor actuale (pe material din raionul Orhei)*. Teză de doctorat. Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău, 2019, 191 p.
4. BERCARU, A. Derivarea numelor feminine în limba română. În: *ROMANOSLAVICA XLI*, Bucureşti, 2006, p. 175-207.
5. TOPOR-MARIN, A. Raportul dintre numele de botez calendaristice şi cele laice în sistemul antroponimic actual din Dobrogea. În: *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale. Actele colocviului Catedrei de Limba Română*, 27-28 noiembrie 2002, II, Secţiunea Lexic şi terminologii, 2003, p. 1-13.

Recomandat
***Claudia CEMARTAN**, dr., conf. univ.*